Jaakko Haikonen

3.5.2022

Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta
TuV@eduskunta.fi

Kirjallinen asiantuntijalausunto 4.5.2022 klo 9.00

Ajankohtaisselonteko turvallisuusympäristön muutoksesta, VNS 1/2022 vp

- STTK pitää selonteon tilannekuvaa perusteltuna ja oikein arvioituna ajankohtana, jolloin Suomen ja Euroopan turvallisuuspoliittinen asema on muuttunut merkittävästi.
- STTK pitää tärkeänä, että selonteossa sitoudutaan Suomen ihmisoikeusperustaiseen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan, kansainväliseen sääntöpohjaiseen järjestelmään sekä kansainvälisen oikeuden noudattamiseen.
- Selonteko huomioi maahanmuuton välineellistämisen mahdollisena hybridivaikuttamisen keinona Euroopan unionin rajaturvallisuusstrategian mukaisesti.
- Selonteko huomioi kiitettävästi myös henkisen kriisinsietokyvyn merkityksen.
- Esimerkiksi varautumisen ja informaatiovaikuttamisen osalta selonteko voisi huomioida tiiviin sektorirajat ylittävän viranomaisyhteistyön lisäksi, kolmannen sektorin, yritysten ja vakiintuneen kansalaisyhteiskunnan roolin informaatioympäristön koheesion sekä sosiaalisen yhteenkuuluvuuden varmistajana.
- Selonteko voisi korostaa selkeämmin sosiaali- ja terveysalan kantokyvyn ja toiminnan varmistamista osana huoltovarmuutta.
- Selonteossa tulisi huomioida selvemmin laivaliikenteen keskeytyksettömän toiminnan varmistaminen osana logistiikan huoltovarmuutta.

Ajankohtaisselonteko turvallisuusympäristön muutoksesta toimii hyvänä arviona Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittisen toimintaympäristön muutoksesta Venäjän hyökättyä Ukrainaan. Selonteko kuvaa hyvin Suomen kokonaisvaltaista varautumista talouteen, kriisinsietokykyyn, huoltovarmuuteen, sisäiseen turvallisuuteen, hybridivaikuttamiseen ja huoltovarmuuteen liittyvissä kysymyksissä.

Jaakko Haikonen

3.5.2022

STTK pitää tärkeänä, että selonteossa sitoudutaan Suomen ihmisoikeusperustaiseen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan, kansainväliseen sääntöpohjaiseen järjestelmään sekä kansainvälisen oikeuden noudattamiseen.

Muuttoliikkeen välineellistäminen hybridivaikuttamisessa

STTK pitää tärkeänä löytää keinoja estää muuttoliikkeen käyttöä hybridivaikuttamisen välineenä. Tällöin korostuu toisaalta kotoutumisen onnistuminen maahan muuttaneiden henkilöiden kohdalla esimerkiksi kielitaidon ja työelämään pääsyn osalta. Vastaavasti selonteossa mainitun ”maahanmuuttoa vastustavien ryhmien” pitäminen mukana yhteiskunnan kehityksessä taloudellisesti ja sosiaalisesti pienentää eri väestöryhmien välisiä kuiluja, vahvistaa luottamusta yhteiskunnallisiin instituutioihin sekä kansalaisten välillä. Kuilu eri väestöryhmien välille taas luo maaperää, johon informaatiovaikuttamista on helpompi kohdistaa maan rajojen ulkopuolelta. Esimerkiksi Saksassa Venäjältä tuotettujen valeuutisten katsottiin olleen merkittävässä roolissa vuoden 2015 pakolaiskriisin aikana.

Euroopan rajaturvallisuusstrategiassa on huomioitu pakolaisvirtojen välineellistäminen painostuskeinona hybridivaikuttamisen muotona. STTK pitää tärkeänä, että ilmiö tunnistetaan osana ajankohtaisselontekoa, koska sen käyttö voi olla hyvin mahdollinen Suomen osalta. STTK korostaa kuitenkin, että välineellistämisessä hyödynnetään äärimmäisen haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten hädänalaista asemaa, joten rajamenettelyn lähtökohtana tulisi ensisijaisesti olla ihmisoikeuksien kunnioittaminen ja henkilöiden suojelutarpeeseen vastaaminen.

Taloudelliset vaikutukset ja varautuminen

STTK korostaa, että taloudellisen ja sosiaalisen koheesion ylläpitämiseksi eri väestöryhmien taloudellinen asema ja ostovoima ei saisi rajusti heikentyä korkean inflaation aikana. Heikko ostovoima oli yksi Ranskan kevään 2022 tärkeimmistä vaaliteemoista, joka vahvisti vastakkainasettelua vaaliasetelmissa ja loi maaperää myös populistiselle informaatiovaikuttamiselle.

STTK painottaisikin vahvemmin eri väestöryhmien taloudellisen aseman ja ostovoiman kehityksen merkitystä selonteossa.

Venäjän hyökkäys Ukrainaan kiihdyttää inflaatiota toisin kuin alkuvuodesta ennustettiin.

Inflaatio tullee ylittämään palkankorotusten tason vuoden 2022 aikana, mikä taas tarkoittaa palkansaajien ostovoiman heikentymistä.

On todennäköistä, että ostovoiman heikentyminen heijastuu jatkossa korkeampina palkankorotusvaatimuksina. Suomen kilpailukyky on vahvalla tasolla, mikä tukee ostovoiman kasvattamista palkankorotusten avulla.

Huomionarvoista on myös se, että palkansaajien ostovoiman heikentymisestä huolimatta talouden ennustetaan kasvavan. Inflaatiokierteen välttämiseksi on syytä kiinnittää huomiota palkkakehityksen lisäksi myös hintojen asetantaan ja yritysten voittomarginaaleihin. Inflaatiokierteen välttämisen ei pidä perustua ainoastaan palkkamalttiin.

Hoitoalan merkitys huoltovarmuuden ja kriisinsietokyvyn varmistamisessa

STTK pitää tärkeänä, että selonteko korostaa henkisen kriisinsieto-kyvyn merkitystä sekä toimivien peruspalveluiden asemaa sen turvaajana. Pitkittynyt koronakriisi on kuormittanut yhteiskunnan kaikkia sektoreita ja yksilöitä sekä kasvattanut hoitovelkaa. Erityisesti se on kuormittanut sosiaali- ja terveydenhuoltosektoria, joka kärsii lisäksi merkittävästä työvoimapulasta.

Sosiaali- ja terveyshuollon merkitys on tuotu kiitettävästi esille selonteossa terveysturvallisuuden ja kriiseihin varautumisen yhteydessä. Sosiaali- ja terveysalan toimintavarmuus tulee taata kaikissa olosuhteissa ja tästä syystä alan riittävä resurssointi tulee edellyttämään nykyistä tasoa vahvempia panostuksia. Tällä hetkellä Suomen terveydenhuollon menot suhteessa bruttokansantuloon ovat alemmat kuin muissa Pohjoismaissa.

Energian saatavuuden sekä logistiikan ja laivaliikenteen varmistaminen

Selonteossa tuodaan lyhyesti esille logistiikka-, energia-, raaka-ainekustannusten nousu ja toimitusvaikeudet.
STTK katsoo, että laivaliikenteen keskeytyksetön toiminta sekä tavaravirtojen kulku Itämerellä tulisi huomioida selonteossa nykyistä kattavammin esimerkiksi Ruotsin kautta kulkevan tavaraliikenteen osalta.

Vihreää siirtymää on tarpeen vauhdittaa Ukrainan sodan vuoksi. Venäjän energiariippuvuuden katkaisemista on tuettava mittavilla energiainvestoinneilla. Samalla on huolehdittava, että siirtymä pois fossiilisesta ja tuontienergiasta on oikeudenmukainen, eikä heikennä sosiaalista koheesiota.

Jaakko Haikonen 3.5.2022

Lisätietoja Jaakko Haikonen, kansainvälisten asioiden asiantuntija
STTK ry
jaakko.haikonen@sttk.fi
0400 273 385